

Maktabgacha ta'limda ta'lim-tarbiyaning ahamiyati

Tojiboyeva Ma'suma Abdullajon qizi, Davlataliyeva Sevara Baxromjon qizi

TURAN INTERNATIONAL UNIVERSITY Maktabgacha ta'lim yo'nalishi 4-bosqich talabalari

E-mail: ebaxrom057@gmail.com

Telefon raqami: +998937167417

Annotatsiya. Maqolada maktabgacha ta'limda ta'lim-tarbiyaning ahamiyati, uning asosiy yo'nalishlari va bolalarning shaxs sifatida rivojlanishidagi roli tahlil qilingan. Ta'lim-tarbiyaning jismoniy, aqliy, ma'naviy-axloqiy, estetik va mehnat yo'nalishlari, shuningdek, o'yin faoliyatining bolalarning bilim, ijtimoiy va muloqot ko'nikmalarini shakllantirishdagi ahamiyati ko'rsatib o'tilgan. Maqolada tarbiyachining kasbiy mahorati va ota-onaning faol ishtirokining ta'lim samaradorligiga ta'siri, shuningdek, maktabgacha ta'lim muassasalari va oila o'rtasidagi hamkorlik muhimligi ta'kidlangan. Shu orqali maktabgacha ta'lim tizimini kompleks yondashuv asosida rivojlantirish zarurati va uning jamiyat taraqqiyotidagi roli ko'rsatib berilgan.

Kalit so'zlar: maktabgacha ta'lim, ta'lim-tarbiya, bola rivojlanishi, o'yin faoliyati, tarbiyachi, ota-ona hamkorligi.

Значение образования и воспитания в дошкольном образовании

Тожибоева Ма'сума Абдулладжон кызы, Давлаталиева Севара Бахромжон кызы

TURAN INTERNATIONAL UNIVERSITY, направление «Дошкольное образование», 4 курс

E-mail: ebaxrom057@gmail.com

Телефон: +998937167417

Аннотация: В статье проанализирована значимость образования и воспитания в дошкольном образовании, а также их роль в формировании личности ребенка. Рассмотрены основные направления образовательного процесса: физическое, интеллектуальное, нравственно-этическое, эстетическое и трудовое воспитание, а

также значение игровой деятельности в развитии знаний, социальных и коммуникативных навыков детей. Подчеркнута важность профессионального мастерства воспитателя и активного участия родителей для эффективности образовательного процесса, а также сотрудничества дошкольных образовательных учреждений с семьей. Таким образом, показана необходимость комплексного подхода к развитию системы дошкольного образования и её роль в прогрессе общества.

Ключевые слова: *дошкольное образование, образование и воспитание, развитие ребёнка, игровая деятельность, воспитатель, сотрудничество с родителями.*

The significance of education and upbringing in preschool education

Tojiboyeva Ma'suma Abdullajon kizi, Davlataliyeva Sevara Baxromjon kizi

TURAN INTERNATIONAL UNIVERSITY, Preschool Education, 4th-year students

E-mail: ebaxrom057@gmail.com

Phone: +998937167417

Abstract: *The article analyzes the significance of education and upbringing in preschool education and their role in the development of the child's personality. The main areas of preschool education-physical, cognitive, moral-ethical, aesthetic, and labor education- are examined, as well as the importance of play activities in developing children's knowledge, social, and communication skills. The study emphasizes the importance of the teacher's professional competence and active parental involvement for the effectiveness of the educational process, as well as cooperation between preschool institutions and families. Thus, the necessity of a comprehensive approach to the development of the preschool education system and its role in societal progress is demonstrated.*

Keywords: *preschool education, education and upbringing, child development, play activities, teacher, parental cooperation.*

Kirish. Maktabgacha ta'lim inson hayotidagi eng muhim bosqichlardan biri bo'lib, aynan shu davrda bolaning shaxs sifatida shakllanishiga asos solinadi. Bola dunyoni idrok etishni,

nutq va tafakkurini rivojlantirishni, ijtimoiy munosabatlarga kirishishni aynan maktabgacha yoshda boshlaydi. Shu sababli bu bosqichda ta'lim va tarbiya jarayonining to'g'ri yo'lga qo'yilishi jamiyatning kelajak taraqqiyoti uchun muhim omil hisoblanadi.

Maktabgacha ta'limga kirish yoshi mamlakatlar va ta'lim tizimlariga qarab farq qiladi. Odatda, bu davr 3–6 yoshdagi bolalarni qamrab oladi, ba'zi davlatlarda esa 2 yoshdan boshlab boshlanadi. [1] Davlat maktabgacha ta'lim muassasalarida ushbu yoshdagi bolalarga jismoniy, aqliy, ijtimoiy va estetik rivojlanishni ta'minlovchi kompleks dasturlar ishlab chiqilgan.

Xalqaro tajribalar shuni ko'rsatadiki, maktabgacha ta'limga 3–4 yoshdan kirish bolalarning aqliy, jismoniy va ijtimoiy rivojlanishini samarali ta'minlaydi, ularni keyingi maktab ta'limiga tayyorlaydi. Shu bilan birga, mamlakatlar o'z madaniyati va ta'lim tizimiga mos yosh chegarasini belgilaydi, bu esa bolaning individual rivojlanishiga moslashuvchan yondashuvni ta'minlaydi.

Bugungi kunda ko'plab mamlakatlarda maktabgacha ta'lim tizimini rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida qaralmoqda. Chunki bu sohadagi investitsiyalar jamiyatning uzoq muddatli intellektual va ma'naviy salohiyatini oshirishga xizmat qiladi. Shu bois mazkur maqolada maktabgacha ta'limda ta'lim-tarbiyaning ahamiyati ilmiy-nazariy jihatdan yoritiladi.

Adabiyotlar tahlili va metodlar. Maktabgacha ta'limda ta'lim-tarbiyaning ahamiyati masalasi ko'plab olimlar tomonidan o'rganilgan. L.S. Vygotskiy bolaning rivojlanishida ijtimoiy muhit va kattalar bilan muloqotning muhim rolini ta'kidlab, yaqin rivojlanish zonasi nazariyasini ilgari surgan.[6] J. Piaget esa maktabgacha yoshni kognitiv rivojlanishning muhim bosqichi sifatida baholab, bu davrda tafakkur va tasavvur jadal rivojlanishini ko'rsatgan. O'zbek tadqiqotchilaridan K.Hoshimov, R.M. Qodirova, F.R. Qodirova, N.SH. Nurmuxammedova, M.Ochilov, S.Temirova, O.Musurmonova, N.Ortiqov, Q.Qurbonboev, J.Toshmatova, Sh.Olimov, Nazarova G kabi olimlar ish olib borganlar.[4] Mazkur tadqiqotda quyidagi metodlardan foydalanildi: pedagogik va psixologik adabiyotlarni tahlil qilish; maktabgacha ta'limga oid normativ-huquqiy hujjatlarni

o'rganish; nazariy umumlashtirish va xulosalash. Ushbu metodlar yordamida maktabgacha ta'limda ta'lim-tarbiya jarayonining mazmuni va yo'nalishlari aniqlashtirildi.

Natija va muhokama. Maktabgacha yosh davri bolaning eng faol va sezgir rivojlanish bosqichi hisoblanadi. Psixologlar fikricha, inson miyasi rivojlanishining katta qismi 6–7 yoshgacha bo'lgan davrga to'g'ri keladi.[3] Shu sababli aynan shu bosqichda berilgan ta'lim va tarbiya bolaning butun hayoti davomida namoyon bo'ladigan intellektual, axloqiy va ijtimoiy xususiyatlarni shakllantiradi. Bu davrda bolaning nutqi, tafakkuri, xotirasi va emotsional holati jadal rivojlanib, uning shaxs sifatida shakllanishiga mustahkam poydevor yaratiladi.

Maktabgacha ta'limda ta'lim-tarbiyaning asosiy yo'nalishlari bir-biri bilan uzviy bog'liq holda amalga oshiriladi. Jismoniy tarbiya bolaning sog'lom o'sishi, harakat faolligi, chaqqonligi va bardoshlilikini rivojlantirishga xizmat qiladi. Harakatli o'yinlar, badantarbiya mashqlari va sport elementlari bolalarda sog'lom turmush tarziga ijobiy munosabatni shakllantiradi.

Aqliy rivojlanish yo'nalishida nutqni rivojlantirish, elementar matematik tushunchalarni berish, atrof-muhit haqidagi bilimlarni kengaytirish muhim o'rin tutadi. Bu jarayon bolaning tafakkuri, xotirasi va diqqatini mustahkamlab, uni maktab ta'limiga tayyorlaydi. Shu bilan birga, bolalarda kuzatuvchanlik, taqqoslash va xulosa chiqarish ko'nikmalari shakllanadi.

Ma'naviy-axloqiy tarbiya orqali bolalarda mehr-oqibat, halollik, kattalarga hurmat, do'stlarga sadoqat va mas'uliyat kabi fazilatlar rivojlantiriladi. Ushbu sifatlar bolaning jamiyatga moslashuvi va ijtimoiy xulq-atvorida muhim ahamiyat kasb etadi. [2] Estetik tarbiya esa musiqa, rasm, raqs va ijodiy mashg'ulotlar orqali bolaning go'zallikni his etish qobiliyatini rivojlantirib, uning ijodiy salohiyatini oshiradi.

Mehnat tarbiyasi doirasida oddiy mehnat ko'nikmalarini shakllantirish, o'ziga va atrofdagilarga xizmat qilishni o'rgatish orqali bolalarda mustaqillik va mas'uliyat hissi kuchaytiriladi. Bu esa kelgusida bolaning hayotga moslashuvi va faol shaxs sifatida shakllanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Shuningdek, o'yin faoliyati maktabgacha ta'limning eng muhim metodik vositasi hisoblanadi. O'yin orqali bola bilim oladi, ijtimoiy rollarni o'rganadi, muloqot ko'nikmalarini rivojlantiradi va muammolarni hal qilishga o'rganadi. Didaktik o'yinlar aqliy rivojlanishga xizmat qilsa, rolli o'yinlar ijtimoiy moslashuvni ta'minlaydi, harakatli o'yinlar esa jismoniy rivojlanishni kuchaytiradi.

Maktabgacha ta'limda ta'lim-tarbiyaning samaradorligi ko'p jihatdan tarbiyachining kasbiy mahorati va ota-onalarning faol ishtirokiga bog'liq. Tarbiyachi nafaqat bilim beruvchi, balki bola uchun namuna bo'luvchi shaxs hisoblanadi. Uning nutqi, muomalasi va xulq-atvori bolalarning shaxsiy fazilatlariga bevosita ta'sir ko'rsatadi.[5]

Bola tarbiyasida oila va maktabgacha ta'lim muassasasi o'rtasidagi hamkorlik muhim ahamiyatga ega. Agar tarbiyachi va ota-ona bir yo'nalishda harakat qilsa, bola barqaror va uyg'un rivojlanadi. Aks holda, ta'lim-tarbiya jarayonida nomuvofiqliklar yuzaga kelib, bolaning rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Umuman olganda, maktabgacha ta'limda ta'lim-tarbiya jarayonining to'g'ri va tizimli tashkil etilishi bolaning shaxs sifatida shakllanishida hal qiluvchi ahamiyatga ega bo'lib, uning keyingi ta'lim bosqichlarida muvaffaqiyatli o'qishga mustahkam zamin yaratadi.

Maktabgacha ta'limda ta'lim-tarbiyaning samaradorligi bir nechta asosiy omillarga bog'liq:

- ❖ **Tarbiyachining roli** – Tarbiyachi nafaqat bilim beruvchi, balki bola uchun namuna bo'luvchi shaxsdir. Uning nutqi, muomalasi va xulq-atvori bolalarning shaxsiy fazilatlarini bevosita shakllantiradi.
- ❖ **Ota-onaning ishtiroki** – Oila va maktabgacha ta'lim muassasasi hamkorligi muhim ahamiyatga ega. Agar ota-ona va tarbiyachi bir yo'nalishda harakat qilsa, bola barqaror va uyg'un rivojlanadi.
- ❖ **Muhit va resurslar** – Zamonaviy o'yinchoqlar, interaktiv mashg'ulotlar, multimedia vositalari ta'lim samaradorligini oshiradi.[7]

Sifatli maktabgacha ta'lim jamiyatning intellektual va ma'naviy salohiyatini oshirishda hal qiluvchi omil hisoblanadi. Maktabgacha yoshda sifatli ta'lim olgan bolalar keyingi

ta'lim bosqichlarida yuqori natijalarga erishadi, jamiyatga moslashuvchan va faol shaxs sifatida yetishadi. Shu sababli maktabgacha ta'lim tizimini kompleks va zamonaviy pedagogik yondashuvlar asosida rivojlantirish davlat, ta'lim muassasalari va oilaning uzviy hamkorligini talab qiladi.

Xulosa. Maktabgacha ta'limda ta'lim-tarbiyaning ahamiyati beqiyosdir. Bu davrda berilgan ta'lim va tarbiya bolaning shaxs sifatida shakllanishiga asos soladi. Ta'limning samaradorligi tarbiyachining malakasi, ota-onaning ishtiroki va zamonaviy metod va vositalardan foydalanishga bog'liq. Shu bilan birga, maktabgacha ta'lim jamiyat taraqqiyotining strategik omili sifatida qaralishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. Maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risida Qonun. – Toshkent, 2019. <https://mpe.uz/post-detail/posts/laws-of-the-republic-of-uzbekistan/781>
2. Karimov D. *Maktabgacha ta'limda o'yin faoliyatining pedagogik ahamiyati*. – Toshkent: Ilm-fan, 2017. – 96 b.
3. Mavlonova R. *Maktabgacha ta'lim tizimida bolaning shaxs sifatida rivojlanishi*. – Toshkent: O'qituvchi, 2015. – 128 b.
4. Nazarova G. *Maktabgacha yoshdagi bolalarning aqliy va emotsional rivojlanishi*. – Toshkent: Ta'lim, 2016. – 110 b.
5. Shamsiev A. *Pedagogika va psixologiya asoslari*. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2018. – 152 b.
6. Vygotskiy L. S. *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. – Cambridge, MA: Harvard University Press, 1978. – 254 p.
7. Xolmatova N. *Maktabgacha ta'lim muassasalarida ta'lim-tarbiy aning samaradorligi*. – Toshkent: O'zbekiston pedagogika nashriyoti, 2019. – 120 b.
8. O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi rasmiy sahifasi- <https://gov.uz/oz/uzedu>